

YASHIL IQTISODNI O'RGANISHDA KERAKLI KO'RSATKICH XUSUSIYATLARI VA O'LCHOV TURLARI

Bobojonova M.J

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Jumayeva Z.B

Osiyo xalqaro universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Yashil iqtisodiyot iqtisodiyot va ekotizimlar o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratadi, barqaror rivojlanishni operativlashtirish uchun asos yaratadi. Aksariyat ta'riflar barqaror rivojlanishni yashil iqtisodiyotdan ajratib turadi va ikkinchisini barqaror rivojlanish tomonidan belgilangan maqsadlarga erishishga qaratilgan vosita sifatida tavsiflaydi. Yashil iqtisodiyot kontseptsiyasining o'zi birinchi marta 1989 yilda "Yashil iqtisodiyot uchun loyiha" ma'ruzasida paydo bo'lgan va u Evropa mamlakatlari iqtisodiy ahvolini yaxshilash bo'yicha ekspertlarning fikrlarida etakchi o'rinni egallagan. Maqolada indikator haqida, OECD va UNEP tomonida joriy qilingan ko'rsatkichlar to'g'risida gapirib o'tilgan.

Tayanch so'zlar: indikator, proksi ko'rsatkichlari, yalpi ichki mahsulot, jamg'arma, indeks, yashil o'sish, ekologik o'lchov, tabiiy aktivlar bazasi.

Indikator - berilgan shartni tavsiflash uchun ishlatiladigan vosita. Ko'rsatkichlar ma'lum tizimning o'tmishdagi va hozirgi holati haqida ma'lumot beradi. Ko'rsatkichlar tizimni tashkil etuvchi elementlar o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini aniqlashda muhim bo'lgan muayyan tendentsiyalarni aniqlash imkonini berish uchun ishlatiladi. Berilgan ko'rsatkichdan olingan ma'lumotlar tahlil qilinayotgan muammoga, shuningdek, ma'lumotlarning mavjudligi va sifatiga qarab miqdoriy yoki sifatli bo'lishi mumkin. Miqdoriy ko'rsatkichlar o'lchanadigan tabiati tufayli berilgan hodisalarni yanada izchil va universal taqqoslash imkonini beradi. Shuning uchun sifat ko'rsatkichlari ko'pincha miqdoriy tarzda ifodalanadi, masalan, darajalar yoki foizlar. Ko'pincha turli ko'rsatkichlarni, ayniqsa murakkab hodisalarni tahlil qilishda birlashtirishga ehtiyoj bor.

Berilgan hodisani to'g'ridan-to'g'ri o'lchash mumkin bo'lmagan hollarda, ushbu hodisani iloji boricha ishonchli tasvirlash uchun proksi ko'rsatkichlardan foydalanish kerak. Foydalanishdan oldin ko'rsatkichlar ko'p jihatdan baholanishi kerak, jumladan, ularning asosiy xususiyatlari (UNEP, 2014):

- Indikator siyosatni ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan jamoatchilikni qiziqtiradigan masalalarni hal qilishi kerak bo'lgan siyosatning dolzarbligi
- Tahliliy asoslilik indikator ishonchligini ta'minlash uchun mavjud eng yaxshi ilmiy bilimlarga asoslanishini talab qiladi;
- Ko'rsatkichning o'lchanishi ma'lum bir voqelikni o'z vaqtida va adekvat tarzda aks ettirish zarurati bilan bog'liq bo'lib, ko'rsatkichlar mamlakatlar yoki mintaqalar o'rtasida va vaqt oralig'ida solishtirilishi mumkin.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Yashil iqtisodiyot yo'lidagi taraqqiyotni kuzatish turli soha va sektorlardan o'lchovlarni yig'ishni talab qiladi. Atrof-muhit, iqtisodiy va ijtimoiy ma'lumotlar turli yo'llar bilan birlashtirilishi mumkin.

Maqolada Stiglitz, Sen va Fitoussi (2010) tasnifidan to'g'ridan-to'g'ri qabul qilingan quyidagi to'rtta yondashuv taklif etiladi:

- asboblari paneli yashil iqtisodiyot bilan bog'liq turli sohalardagi ma'lumotlarni ifodalovchi ko'rsatkichlar to'plamini tashkil qiladi. Ko'rsatkichlar paneli turli birliklarda ifodalangan turli xil ko'rsatkichlarni o'z ichiga olishi va boshqa tasniflardan ko'rsatkichlarni o'z ichiga olishi mumkin;

- qo'shma ko'rsatkichlar asosiy ko'rsatkichlarni baholash va baholash orqali turli ko'rsatkichlarni birlashtiradi. Yagona indikator yashil iqtisodiyotda erishilgan yutuqlarni turli mamlakatlar va turli vaqt oralig'ida oson taqqoslash imkonini beradi;

- oyoq izlari hozirgi ishlab chiqarish yoki iste'mol modellari sayyora chegaralariga mos kelishini ko'rsatadi. Ular turli sektorlar yoki atrof-muhit sohasiga tegishli yagona hodisalarni o'lchashlari yoki turli iqtisodiy va ekologik muammolarni bir ko'rsatkichda birlashtirishga imkon berishlari mumkin;

- yalpi ichki mahsulot, jamg'arma va boylikning tuzatilgan yoki kengaytirilgan iqtisodiy ko'rsatkichlari ekologik o'lchovni hisobga olgan holda an'anaviy iqtisodiy o'zgaruvchilarni to'g'rilash.

Yashil o'sish yoki yashil iqtisodiyotni monitoring qilish uchun "bir o'lchamli" yo'l yo'q, shuning uchun har bir mamlakat o'z ehtiyojlariga qarab turli o'lchov yondashuvlari va ko'rsatkichlarini alohida tanlashi kerak. Mintaqaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va atrof-muhit elementlariga katta e'tibor qaratilgan turli xil o'lchov tizimlari ishlab chiqilganiga qaramay, ko'rsatkichlarning yakuniy tanlovi mamlakatning o'ziga xos kontekstiga moslashtirilishi kerakligi e'tirof etilgan (Yashil o'sish bo'yicha bilim platformasi, 2016 yil).

Yashil iqtisodiyotning tanlangan chora-tadbirlari Iqtisodiy tashkilot tomonidan yashil o'sish ko'rsatkichlari Hamkorlik va rivojlanish OECD tomonidan o'lchov tizimi yashil o'sishning asosiy xarakteristikasini aniqlash va yashil o'sishga erishishni kuzatish uchun 26 ko'rsatkichni aniqlaydi.

OECD tomonidan taklif qilingan yashil o'sish ko'rsatkichlarining so'nggi, yangilangan va kengaytirilgan to'plami 2017-yilda chop etilgan. Oldingi nashrlarda bo'lgani kabi, OECD ko'rsatkichlarni o'zaro bog'liq bo'lgan to'rtta guruhga ajratadi (OECD, 2017):

- Iqtisodiyotning ekologik va resurslar unumdorligi – iqtisodiy faoliyatning turli shakllari energiya va boshqa ekologik resurslardan foydalanish samaradorligini qayta aks ettiruvchi ko'rsatkichlar (masalan, uglerod hosildorligi);

- tabiiy aktivlar bazasi – tabiiy kapitaldan barqaror chegaralar doirasida foydalanishni nazorat qiluvchi ko'rsatkichlar (masalan, qayta tiklanadigan tabiiy resurslar zaxiralarining mavjudligi);

- Hayot sifatining ekologik o'lchovi – atrof-muhit sharoitlari va tahdidlarning jamiyat farovonligiga qanday ta'sir qilishini tavsiflovchi ko'rsatkichlar (masalan, tabiiy ofatlar);

• Iqtisodiy imkoniyatlar va siyosat choralari – yashil o'sish bilan bog'liq iqtisodiy imkoniyatlarni tasdiqlovchi ko'rsatkichlar (masalan, innovatsion siyosat).

Ushbu tasnif mualliflari ko'rsatkichlar ma'lum bir mamlakatga xos ijtimoiy kontekstda talqin qilinishi kerakligiga e'tibor berishadi. Beshinchi ko'rsatkichlar to'plami davlatning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli bilan bog'liq asosiy ma'lumotlarni to'ldiradi va to'g'ri talqin qilish uchun kontekst yaratadi.

OECD bitta kompozit indikatorni yaratish g'oyasini rad etib, bu aloqani osonlashtirsada, shu bilan birga ma'lumotlar komponentlarini yig'ishda ko'proq muammolarni keltirib chiqarishini ta'kidladi. Shu sababli, yashil o'sishning bir nechta muhim elementlarini kuzatish uchun sarlavhali ko'rsatkichlarning vakillik to'plamini belgilashga qaror qilindi.

OECD va UNEP tomonidan joriy qilingan ko'rsatkich yoki indeksni tanlash ishonchli natijalarni olish va to'g'ri xulosalar chiqarish uchun murakkab tadqiqot yo'lining boshlanishidir. Yashil iqtisodiyotni o'lchashga urinishlar bilan bir qatorda, yashil iqtisodiyotning institutsional muhitini yaxshilash, rivojlanishning yangi maqsadlarini shakllantirish, tegishli strategiyalarni yaratish va amalga oshirish, maqsadlarga erishishni qat'iy nazorat qilish va ishlab chiqaruvchilarga ma'lum cheklovlar qo'yish bo'yicha jadal ish olib borilishi kerak. va iste'molchilar. Shuningdek, eng quyi hududiy darajalarda tegishli choralarni ko'rish yashil iqtisodiyotga o'tish jarayoni uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abidovna, A. S. (2024). COMMUNICATION PROCESS MANAGEMENT AS A TOOL TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF MODERN ORGANIZATIONS. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 211-217.
2. Abidovna, A. S. (2023). Special directions of tourism development in Bukhara region: problems and solutions. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 21, 51-55.
3. Alimova, S. A., & Shavkatovich, P. S. (2022). THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENT IN ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF THE ECONOMY. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(3), 359-364.
4. Abidovna, A. S. (2024). The Importance of Personnel Management in the Operations of an Organization. *Miasto Przyszłości*, 49, 971-975.
5. Supiyevna, B. M. (2024). O'ZBEKISTONDAGI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINI ISH BILAN BAND ETISH YO'LLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 78-84.
6. Supiyevna, B. M. (2024). TIZIMIDA BANK FINANCIAL SERVICE NUMBER: DEVELOPMENT AND OLD TURGAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 379-385.
7. Jumayeva, Z. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI VA UNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 3(6).

8. Bustonovna, J. Z. (2024). DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY AND ITS PROSPECTS. *Gospodarka i Innowacje.*, 48, 285-291.
9. Bazarova, M. S. (2022). FACTORS THAT ENSURE THE SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF A SYSTEM OF KEY PERFORMANCE INDICATORS IN THE.
10. Xudoynazarovich, S. A. (2024). KADRLAR BOSHQARUVI XUSUSIY OTMLARDA: XUSUSIYATLARI, YONDASHUVLARI VA MUAMMOLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 54, 70-77.
11. Shadiyev, A. (2024). PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM IN ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS. *Modern Science and Research*, 3(8), 10-18.
12. Alisher, S. (2024). ACTUAL PROBLEMS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 366-372.
13. Ikromov, E. (2024). THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE ORGANIZATION AND CAPACITY BUILDING OF EXECUTIVE EMPLOYEE LABOR IN PUBLIC ADMINISTRATION BODIES. *Modern Science and Research*, 3(1), 939-946.
14. Ibodulloyevich, I. E. (2023). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI YANADA RIVOJLANTIRISH UCHUN QULAY ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 481-484.
15. Hakimovich, T. M. (2024). Personalni Rag'batlantirish. *Miasto Przyszłości*, 53, 524-531.
16. Hakimovich, T. M. (2024). ZAMONAVIY BOSHQARUV VA RAQAMLASHTIRISH.
17. Khalilov, B. B. (2024). MANAGERIAL ACCOUNTING-THE LANGUAGE OF BUSINESS MANAGEMENT. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 249-255.
18. Bahodirovich, K. B. (2024). FINANCIAL LEVERAGE RATIOS AND ANALYSIS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 418-426.
19. To'rayevna, S. N. (2023). YANGI IQTISODIYOTDA RAQAMLI MEHNAT.
20. Sodiqova, N. (2024). IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA INNOVATSION SIYOSAT VA UNING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI. *Modern Science and Research*, 3(6).
21. Tohir o'g'li, M. T., & To'rayevna, S. N. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSION SIYOSAT. ZAMONAVIY TA'LIMDA FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR JURNALI, 2(14), 45-53.
22. Quدراتова, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 459-463.
23. Akbarovna, N. N. (2024). Oliy Ta'lim Muassasalarining Innovatsion Faoliyat Natijalarini Tijoratlashtirish Muammolari Va Ularni Hal Etish Yo 'Llari. *Miasto Przyszłości*, 54, 857-866.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

24. Akbarovna, N. N. (2023). MULKCHILIK MUNOSABATLARINING JAMIYATDAGI TUTGAN O'RNI.
25. Naimova, N. (2024). THE COUNTRY'S ECONOMIC POTENTIAL IN DIGITAL ECONOMY AND E-COMMERCE DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 3(2), 234-239.
26. Akbarovna, N. N. (2023). BULUTLI HISOBLASH TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIYOTDA TURGAN ORNI. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 517-520.
27. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 459-463.
28. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). TASHKILOTNING INNOVATION FAOLIYATI SAMARALIGINI BAHOLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 286-294.
29. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 191-195.
30. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBAT STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHDA RAQOBATNI BAHOLASH USULLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 48, 715-720.
31. Otkirovich, N. S. (2024). Yashil Iqtisodiyotda Raqamli Transformatsiya. *Miasto Przyszłości*, 54, 1356-1364.
32. qizi Bobojonova, M. J. (2023). AGROTURIZMNING IQTISODIYOTDA O'RNI, SALOHİYATI VA INFRATUZILMASINI YAXSHILASH. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 48-52.
33. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). AHOLINING O'ZINI OZI BANDLIGINI TA'MINLASHDA AUTSORSING YANGI SHAKLINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 59-64.
34. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). O'ZBEKISTONDA FRILANSERLIK VA AUTSORSERLIKNING RIVOJLANISH DARAJASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 72-77.
35. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. (2024). QISHLOQ XO 'JALIGINI KLASSTERLASHNING XORIJIY TAJRIBASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 65-71.
36. Djurayeva, M. S. (2024). ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF A MODERN ENTERPRISE. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(12), 222-227.
37. Sadilloyevna, D. M. (2024). ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN THE DEVELOPMENT OF THE MODERN ECONOMIC SYSTEM. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 241-248.
38. Sadullayevna, D. M. (2024). BASICS OF DIGITAL MARKETING. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 160-166.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

39. қизи Рахмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационный журнал, 6(14).
40. Nafisa, R. (2024). Formation of a Strategy for Sustainable Development of the National Economy. *Miasto Przyszłości*, 54, 764-771.
41. Rakhmonkulova, N. (2024). Prospects for the Development of the Economy of Uzbekistan. *JOURNAL OF INTELLECTUAL PRPERTY AND HUMAN RIGHTS*, 3(10), 37-44.
42. Lolaxon, R. (2024). THE ROLE OF MARKETING STRATEGIES IN TOURISM POTENTIAL OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 230-240.
43. Lolakhon, R. (2024). APPLICATION OF THE 4P CONCEPT IN TOURISM. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 138-145.
44. Turayevich, I. A. (2024). Milliy Iqtisodiyotga Xorijiy Investitsiyalarni Jalb Qilishda Soliqlarning O' Rni. *Gospodarka i Innowacje.*, 53, 205-213.
45. Aziz, I. (2023). O'zbekistonda xorijiy investitsiyani jalb qilishni soliqlar vositasida rag'batlantirish yo'llari. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(5), 191-196.
46. Ibragimov, A. T. (2024). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYANI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 116-122.
47. Turayevich, I. A. (2024). Iqtisodiyotga Investitsiyalarni Jalb Qilish Va Boshqarishning O 'Ziga Xos Xususiyatlari. *Miasto Przyszłości*, 53, 1231-1237.
48. Azimov, B., Toshev, F., & Raximova, D. TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA.
49. TEMPUS, I. (2016). Towards the ModernisATion of Higher Education InstitutionS in Uzbekistan (MATches). *TEMPUS*, 4, 2007-2013.
50. Azimov, B. F., & Gulomov, O. H. (2017). Organizational structures of innovation support services: inter-organizational cooperation associations. *Инновационное развитие*, (6), 35-37.
51. Akhmedov, Y., Asadov, S., & Azimov, B. (2022, December). Two-sided estimation of linear approximation error second-order hypersurfaces. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 2388, No. 1, p. 012124). IOP Publishing.